

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Zasady oceniania rozwiązań zadań
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmiot:</i>	Wiedza o społeczeństwie
<i>Poziom:</i>	Poziom rozszerzony
<i>Formy arkusza:</i>	MWO-R1_1P-202, MWO-R1_2P-202, MWO-R1_3P-202, MWO-R1_4P-202, MWO-R1_7P-202, MWO-R1Q1P-202.
<i>Termin egzaminu:</i>	Termin główny – czerwiec 2020 r.
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	3 sierpnia 2020 r.

Uwaga: Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

Zadanie 1. (0–1)

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	(III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Zdający: 1) omawia i stosuje zasady komunikowania się i współpracy w grupie (np. bierze udział w dyskusji, zebraniu, wspólnym działaniu); 4) wyjaśnia na przykładach, jak można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań grupy lub jak im się przeciwstawić.

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

B.

Zadanie 2. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający: 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego.
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (wniosku z porównania i danych).
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozwarstwienie społeczne w Stanach Zjednoczonych jest większe niż we wskazanych państwach europejskich. Średnie dochody mieszkańców tych ostatnich stanowią około 80% średnich dochodów z USA, natomiast najbiedniejsi mieszkańcy państw europejskich osiągają dochody wyższe niż analogiczna kategoria w USA w przedziale od 10 do 20%.

Zadanie 3. (0–2)

3.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej.
--	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Jest to ruchliwość pozioma związana ze zjawiskiem kontrurbanizacji.

3.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej; 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. (III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Zdający: 1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia.
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Wieś w Polsce „odrąlnia się”, a nowi mieszkańcy wsi to osoby, które przeprowadziły się na wieś, ale często pracują w mieście lub zdalnie albo są w wieku emerytalnym. Migracja na wieś nie oznacza więc pracy w rolnictwie, a nowi mieszkańcy wsi nie zasilają pierwszego sektora gospodarki.

Zadanie 4. (0–2)

4.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej. 8. Kultura i pluralizm kulturowy. Zdający: 2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej; 3) rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności; 6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska.
--	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Ankietowani znają język tajski, ale językiem ojczystym znacznej części z nich jest dialekt malajskiego.

4.2.

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.</p>	<p>6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający:</p> <p>1) przedstawia dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną.</p> <p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający:</p> <p>4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami;</p> <p>5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.</p> <p>11. Obywatel i obywatelstwo. Zdający:</p> <p>2) wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości.</p> <p>(III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający:</p> <p>1) wyjaśnia, co dla niego oznacza być Polakiem (lub członkiem innej wspólnoty narodowej) i czym obywatelstwo różni się od narodowości.</p>
---	--

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Argument – Mieszkańcy Południa odczuwają przynależność do narodu tajlandzkiego, bo mieszkają na terytorium Tajlandii (dla większości jest to kryterium decydujące o przynależności do tego narodu), a jako niekwestionowany symbol jedności narodu wskazywany jest przez blisko 90% respondentów król.

Kontrargument – Miejscowa ludność demonstrowała poczucie odrębności wobec tajskości i wykazywała silne związki z Malezją – ponad 30% deklaruje inną niż tajską identyfikację (muzułmańską lub malajską), a aż dla 47% nie ma to znaczenia.

Zadanie 5. (0–3)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający:</p> <p>4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują.</p> <p>(III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający:</p> <p>3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).</p>
--	--

5.1.**Zasady oceniania**

2 pkt – poprawne wypełnienie sześciu rubryk tabeli.

1 pkt – poprawne wypełnienie trzech rubryk tabeli.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Niemcy / niemiecka, opolskie
2. Białorusini / białoruska, podlaskie
3. Kaszubi / kaszubska, pomorskie

5.2.

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. P
3. P

Zadanie 6. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 13. Opinia publiczna. Zdający: 1) wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania; 2) wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większością z konstytucyjną (liberalną).
--	--

Zasady oceniania

- 2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. referendum
 B. bezpośredniej / partycypacyjnej / uczestniczącej / oddolnej
 C. Szwajcarii / Konfederacji Szwajcarskiej / Konfederacji Helweckiej

Zadanie 7. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p>	<p>15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości; 3) charakteryzuje główne fazy kształtowania się systemu demokratycznego; 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji; 7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów). (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.</p>
---	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

- Nie funkcjonuje niezależna władza sądownicza – skupia ją król.
- Nie przeprowadza się wyborów parlamentarnych, bo nie istnieje żadna forma wybieranej legislatury – najwyższa władza prawodawcza należy do króla.

Zadanie 8. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p>	<p>16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm).</p>
---	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Tekst dotyczy konserwatyizmu, gdyż przedstawiony jest w nim szacunek dla tradycji, elitaryzm, które nie są typowymi wartościami liberalnymi.

Zadanie 9. (0–4)

9.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.
--	--

Zasady oceniania

2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

– W 2001 roku SLD – UP uzyskało lepszy wynik wyborczy niż PiS w 2015 roku, a otrzymało znacznie mniej mandatów.

– Nowoczesna w 2015 roku przy zbliżonym wyniku do LPR z 2001 roku uzyskała 10 mandatów mniej.

– Wynik PO z 2015 roku proporcjonalnie oznaczałby uzyskanie 111 mandatów, a partia ta otrzymała ich 27 więcej.

9.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. 17. Systemy partyjne. Zdający: 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).
---	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Ponieważ nie uwzględniono w tabelach komitetu wyborczego mniejszości niemieckiej, którego wyniki były mniejsze niż 5%, ale tego typu komitety są zwolnione z konieczności przekraczania progu wyborczego w skali kraju.

9.3.

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>17. Systemy partyjne. Zdający: 5) wyjaśnia znaczenie progu wyborczego dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce.</p>
--	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

AWSP i ZLew startowały jako komitety koalicyjne, a dla tego typu komitetów próg wyborczy wynosi 8%.

Zadanie 10. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm).</p>
--	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – przyporządkowanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- Zasada suwerenności narodu – 4.
Zasada unitarnej formy państwa – 3.

Zadanie 11. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).
--	---

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – nie

Uzasadnienie – Schemat dotyczy RFN (państwa, w którym prezydent jest wybierany przez Zgromadzenie Związkowe), a tekst – Austrii (państwa, w którym prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych).

Zadanie 12. (0–3)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji; 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce. (IV z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający: 3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach. (III etap) 4. Być obywatelem. Zdający: 2) podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa.
---	--

	<p>(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym; 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.</p> <p>(III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.</p> <p>(III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.</p>
--	--

Zasady oceniania

- 3 pkt – podanie pięciu poprawnych elementów odpowiedzi.
- 2 pkt – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi.
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – nie

Uzasadnienie –

- W przepisach art. 10 nie było obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, a obecnie 100 tys. obywateli może wnieść projekt ustawy.
- W tamtych przepisach (art. 12) cenzus wieku przy czynnym prawie wyborczym w wyborach do Sejmu RP był wyższy i wynosił 21 lat, a nie – 18, jak współcześnie.
- W tamtych przepisach (art. 13) cenzus wieku przy biernym prawie wyborczym w wyborach do Sejmu RP był wyższy i wynosił 25 lat, a nie – 21, jak współcześnie.
- W tamtych przepisach (art. 39) Prezydent RP był wybierany przez obie izby parlamentu, a nie – tak jak obecnie – w wyborach powszechnych i bezpośrednich.

Zadanie 13. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Zdający: 1) omawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli i ocenia jej znaczenie dla funkcjonowania instytucji publicznych.</p>
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Najwyższa Izba Kontroli

Zadanie 14. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego; 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Zdający: 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.
---	--

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. rada gminy
2. burmistrz

Zadanie 15. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. (III etap) 16. Samorzady i ich znaczenie. Zdający: 2) wyjaśnia, na czym polegają zasady decentralizacji i pomocniczości; odnosi je do przykładów z życia własnego regionu i miejscowości. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Zdający: 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.
---	--

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

B.

Zadanie 16. (0–2)

16.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	34. Prawo administracyjne. Zdający: 2) przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego; opisuje przebieg postępowania administracyjnego; 3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).
--	---

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	<p>37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający:</p> <p>1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce.</p> <p>(IV z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający:</p> <p>5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu;</p> <p>6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie.</p> <p>(IV z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający:</p> <p>1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce.</p>
---	--

Zasady oceniania

- 1 pkt – przyporządkowanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. 2
B. 4
C. 1

16.2.

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>34. Prawo administracyjne. Zdający:</p> <p>2) przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego; opisuje przebieg postępowania administracyjnego;</p> <p>3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).</p> <p>37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający:</p> <p>1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce.</p> <p>(IV z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający:</p> <p>1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce.</p>
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- Sąd I instancji – wojewódzki sąd administracyjny
Sąd II instancji – Naczelny Sąd Administracyjny

Zadanie 17. (0–3)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów.
--	---

<p>III. Współdziałanie w sprawach publicznych.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>31. Sądy i Trybunały. Zdający:</p> <p>3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa.</p> <p>32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający:</p> <p>3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń.</p> <p>(IV z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:</p> <p>4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy;</p> <p>6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji.</p> <p>(III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający:</p> <p>1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.</p>
---	---

Zasady oceniania

- 3 pkt – podanie pięciu poprawnych elementów odpowiedzi.
- 2 pkt – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi.
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Powód
2. Sąd Okręgowy
3. Sąd Rejonowy Katowice-Zachód
4. Apelacja
5. Kodeks postępowania cywilnego

Zadanie 18. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	<p>19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający:</p> <p>5) omawia przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące relacji państwo – Kościół; podaje najważniejsze postanowienia konkordatu.</p> <p>23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:</p> <p>3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym.</p> <p>29. Prawo. Zdający:</p> <p>2) rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne).</p> <p>30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:</p> <p>1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych.</p> <p>(IV z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:</p> <p>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.</p>
--	--

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

D.

Zadanie 19. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego kazusu prawnego i interpretuje go.
III. Współdziałanie w sprawach publicznych.	(IV z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.
V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	(III etap) 26. Gospodarstwo domowe. Zdający: 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

19.1.**Zasady oceniania**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Termin – 26 września 2019 r.

Uzasadnienie – Paweł mógł złożyć oświadczenie o odstąpieniu od umowy 14 dni po otrzymaniu ostatniego z towarów (zgodnie z art. 28.1.a), ale wobec niepoinformowania go o tej możliwości okres ten przedłużył się o rok (zgodnie z art. 29.1.)

19.2.**Zasady oceniania**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – nie

Uzasadnienie – Od takiej umowy konsumentka mogła odstąpić zgodnie z art. 28.1b przez 14 dni po otrzymaniu pierwszego wydania gazety, tj. do 18 września 2018 r. włącznie.

Zadanie 20. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	(IV z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Zdający: 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów.
--	--

(III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	(III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.
---	--

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P

2. F

3. F

Zadanie 21. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	14. Środki masowego przekazu. Zdający: 8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści. (IV z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne; 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie; 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności. (IV z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.
---	---

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (nazwy i uzasadnienia).

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Plakaty dotyczą wolności słowa. Na pierwszym z nich pióro do pisania (symbol wolności słowa) jest zamknięte w więzieniu czy obozie pod czujnym okiem straży. Na drugim z nich czarne szpony złożone z nożyczek (cenzorskich) próbują złapać białego gołębia niosącego w dziobie pióro do pisania.

Zadanie 22. (0–2)

22.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych.
--	--

(IV z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	(IV z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane; 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka.
---	---

Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

22.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	36. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia ideę oraz historyczny rodowód praw człowieka; 2) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników. (IV z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne; 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności.
---	--

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Argument – Źródłem praw i wolności człowieka jest godność osoby ludzkiej, dlatego też prawa człowieka mają charakter powszechny.

Kontrargument – Prawa człowieka zrodziły się w kręgu państw wywodzących się z kultury europejskiej, a – jako że nie uwzględniają tradycji innych kultur – bezkrytyczne ich przyjmowanie traktowane jest jako zagrożenie dla tożsamości poszczególnych narodów.

Zadanie 23. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju
--	--

	Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców).
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C.

Zadanie 24. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – przyporządkowanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. styczeń 2007 roku
2. styczeń 1990 roku

Zadanie 25. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.
--	--

25.1.

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (kierunku zmian i danych).
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Wzrastało zarówno zaufanie do NATO w kwestii zagwarantowania bezpieczeństwa Polski (z 54 do 61%), jak i przyzwolenie na stacjonowanie wojsk innych państw NATO w Polsce (z 57 do 67%).

25.2.**Zasady oceniania**

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P

2. F

3. P

Zadanie 26. (0–2)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji).</p>
---	--

26.1.**Zasady oceniania**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Europejska Wspólnota Węgla i Stali

26.2.**Zasady oceniania**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

nazwisko – Adenauer

litera – C.

Zadanie 27. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>43. Integracja europejska. Zdający: 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności; 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny);</p>
---	--

	<p>4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej;</p> <p>5) przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe.</p> <p>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:</p> <p>2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).</p>
--	---

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A.

Zadanie 28. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.)</p> <p>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>45. Polska w Unii Europejskiej. Zdający:</p> <p>1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią);</p> <p>2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej;</p> <p>5) wyszukuje informacje o możliwościach podejmowania nauki i pracy w państwach Unii Europejskiej, potrafi posługiwać się Europass.</p> <p>(IV z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający:</p> <p>3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach.</p> <p>(IV z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Zdający:</p> <p>5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej);</p> <p>7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV.</p> <p>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:</p> <p>5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.</p> <p>(III etap) 21. Polska w Unii Europejskiej. Zdający:</p> <p>1) przedstawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej.</p>
--	---

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P

2. P

3. F

Zadanie 29. (0–2)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.)</p> <p>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający:</p> <p>4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami;</p> <p>5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.</p> <p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający:</p> <p>5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie;</p> <p>7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu.</p> <p>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający:</p> <p>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.</p>
--	--

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wypełnienie dwóch wierszy tabeli.

1 pkt – poprawne wypełnienie jednego wiersza tabeli lub kolumny z nazwami.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A. Egipt / Arabska Republika Egiptu, 4

B. Sudan Południowy / Republika Sudanu Południowego, 6

Zadanie 30. (0–1)

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV z.r.)</p> <p>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>	<p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający:</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają.</p> <p>41. Globalizacja współczesnego świata. Zdający:</p> <p>2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych.</p> <p>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Zdający:</p> <p>1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;</p>
--	---

	4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).
--	--

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

korzyść dla nabywców z Globalnej Północy – Kupując dobra ekologiczne, które nie należą do najtańszych, nabywcy mogą dodatkowo realizować swoją potrzebę altruizmu.

korzyść dla społeczeństw z krajów producentów – Poprawia się sytuacja finansowa mieszkańców, a producenci prowadzą swą działalność gospodarczą tak, aby sprzyjała środowisku i bezpieczeństwu ludzi.

Zadanie 31. (0–12)

Temat 1.

Charakteryzując zależności między Prezydentem RP a Radą Ministrów RP oraz między tymi organami a parlamentem, uzasadnij, że w Rzeczypospolitej Polskiej nie zastosowano typu podziału władzy funkcjonującego w państwie, którego dotyczą materiały źródłowe.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji; 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej; 4) wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej; 2) określa sytuacje, w jakich może dojść do skrócenia kadencji Sejmu; 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej; 4) wyjaśnia szczególny charakter procedury uchwalania ustawy budżetowej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:
---	--

	<p>1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej;</p> <p>3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu.</p> <p>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:</p> <p>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.</p> <p>(III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający:</p> <p>1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.</p> <p>(III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający:</p> <p>1) wskazuje najważniejsze zadania prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;</p> <p>2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.</p>
--	--

Zasady oceniania

<p>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 PKT</p> <p>Zdający w pełni:</p> <p>1) scharakteryzował zależności między Prezydentem RP a Radą Ministrów RP:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazał, że Prezydent RP powołuje Prezesa Rady Ministrów RP i na jego wniosek członków Rady Ministrów RP w każdym z „kroków”, przy czym w pierwszym i trzecim „kroku” decyzja ta może zależeć od Prezydenta RP; – wskazał, że Prezydent RP odwołuje ministrów na wniosek Prezesa Rady Ministrów RP lub w wyniku przegłosowania przez Sejm RP wotum nieufności wobec ministra; – wskazał, że Prezydent RP przyjmuje dymisję Rady Ministrów RP w przypadkach: rezygnacji Prezesa Rady Ministrów RP, wyrażenia Radzie Ministrów RP konstruktywnego wotum nieufności przez Sejm RP oraz nieuchwalenia wotum zaufania dla Rady Ministrów RP przez Sejm RP; – wskazał, że Prezydent RP ma prawo wnioskować do Sejmu RP o pociągnięcie członka Rady Ministrów RP do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu; – wskazał, że Prezydent RP ma prawo zwoływać Radę Gabinetową RP (radę ministrów obradującą pod przewodnictwem Prezydenta RP, ale niemającą kompetencji Rady Ministrów RP); – wskazał, że Prezydent RP, jako najwyższy przedstawiciel państwa, ma uprawnienia w zakresie polityki zagranicznej, gdzie 	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p>
---	--

współdziała z Prezesem Rady Ministrów RP i właściwym ministrem (szefem MSZ RP);

- wskazał, że Prezydent RP jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych RP, a zwierzchnictwo to sprawuje za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej RP, powołuje dowódców sił zbrojnych, Szefa Sztabu Generalnego RP, a w czasie wojny – na wniosek Prezesa Rady Ministrów RP – Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych RP;
- wskazał, że Prezydent RP ma prawo wydawać rozporządzenia z mocą ustawy na wniosek Rady Ministrów RP oraz rozporządzenia wymagające kontrasygnaty (wówczas odpowiedzialność polityczna za ich konsekwencje spada na Prezesa Rady Ministrów RP; ten ostatni może także odmówić kontrasygnaty);

2) scharakteryzował zależności między Radą Ministrów RP a parlamentem:

- wskazał, że Rada Ministrów RP w każdym z „kroków” powołania musi otrzymać wotum zaufania w Sejmie RP (głosowane większością bezwzględną, a w trzecim „kroku” – większością zwykłą), przy czym w drugim „kroku” to Sejm RP wybiera Prezesa Rady Ministrów RP; wskazał, że wotum zaufania może być głosowane w Sejmie RP także na wniosek Prezesa Rady Ministrów RP; wyciągnął wniosek, że rząd jest traktowany jako emanacja większości parlamentarnej (izby pierwszej);
- przedstawił solidarną odpowiedzialność polityczną (parlamentarną) Rady Ministrów RP przed Sejmem RP w postaci konstruktywnego wotum nieufności (do wniosku dołączana kandydatura nowego premiera) głosowanego większością bezwzględną ustawowej liczby posłów;
- przedstawił indywidualną odpowiedzialność polityczną (parlamentarną) członków Rady Ministrów RP przed Sejmem RP w postaci wotum nieufności głosowanego większością bezwzględną ustawowej liczby posłów;
- przedstawił aspekty funkcji kontrolnej Sejmu RP wobec Rady Ministrów RP w postaci obowiązku Prezesa i członków Rady Ministrów RP udzielenia odpowiedzi na interpelacje i zapytania poselskie oraz udzielenia odpowiedzi w sprawach bieżących na posiedzeniu Sejmu RP;
- wskazał, że Rada Ministrów RP ma prawo inicjatywy ustawodawczej oraz zgłaszania poprawek do swoich projektów; stwierdził, że w przypadku ustawy budżetowej Rada Ministrów RP to jedyny podmiot mający tę inicjatywę; wskazał, że ma ona możliwość przyspieszenia procedury ustawodawczej w sytuacji uznania złożonego przez siebie projektu za pilny;

<p>3) scharakteryzował zależności między Prezydentem RP a parlamentem:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazał, że Prezydent RP zarządza wybory parlamentarne i zwołuje pierwsze posiedzenie Sejmu RP; – wskazał, że Prezydent RP ma prawo do skrócenia kadencji parlamentu obligatoryjnie (nieuchwalenie wotum zaufania dla RM w trzecim „kroku”) i fakultatywnie (nieprzedstawienie Prezydentowi RP w odpowiednim terminie ustawy budżetowej do podpisu); – wskazał, że Prezydent RP ma prawo inicjatywy ustawodawczej oraz zgłaszania poprawek do swoich projektów; – przedstawił uczestnictwo Prezydenta RP w schyłkowym etapie drogi ustawodawczej: podpisanie ustawy i zarządzenie jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP lub przekazanie ustawy do Sejmu RP celem jej ponownego rozpatrzenia (tzw. weto prezydenckie, które może być odrzucone większością kwalifikowaną 3/5 głosów), lub wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego RP z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją RP; – przedstawił prawo Prezydenta RP, za zgodą Senatu RP, do zarządzenia referendum ogólnokrajowego; – wskazał, że Prezydent RP wnioskuje do Sejmu RP w sprawie powołania Prezesa NBP oraz powołuje członków KRRiT oraz RPP (obok tych wybranych przez izby parlamentu); – wskazał, że Prezydent RP ma prawo postanowić o stanie wojny (jeżeli Sejm RP nie może zebrać się na posiedzenie) i wydawać rozporządzenia z mocą ustawy na wniosek Rady Ministrów RP w czasie stanu wojennego (gdy Sejm RP nie może się zebrać na posiedzenie); – wskazał, że Prezydent RP ma prawo do zwracania się z orędziem do Sejmu RP, Senatu RP i Zgromadzenia Narodowego RP; – wskazał, że Marszałek Sejmu RP zarządza wybory na urząd Prezydenta RP, a Prezydent RP składa przysięgę wobec Zgromadzenia Narodowego RP; – wskazał, że w razie opróżnienia urzędu Prezydenta RP obowiązki te wykonuje Marszałek Sejmu RP, a w drugiej kolejności – Marszałek Senatu RP; – wskazał, że Zgromadzenie Narodowe RP ma prawo wnioskować (większością 2/3 głosów ustawowej liczby członków) o pociągnięcie Prezydenta RP do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu oraz ma prawo uznać identyczną większością trwałą niezdolność Prezydenta RP do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia; – wskazał, że niektóre umowy międzynarodowe są ratyfikowane przez Prezydenta RP po wyrażeniu przez parlament zgody ustawowej;	
--	--

<p>4) uzasadnił, z odwołaniem do przypadku USA, że nie istnieje w Polsce model separacji władzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnił model separacji (oraz hamulców i równowagi) władzy obowiązujący w USA; – na podstawie aspektów 1–3 wnioskował, że w Polsce mamy do czynienia z modelem współpracy władz typowym dla różnych systemów parlamentarnych (elementy klasycznego parlamentarno-gabinetowego, kanclerskiego oraz parlamentarno-prezydenckiego); – wykazał różnice między oboma modelami podziału władzy: w Polsce – odmiennie od USA – występuje m.in.: dualizm egzekutywy, inicjatywa ustawodawcza egzekutywy, weto prezydenckie, możliwość skrócenia kadencji parlamentu przez głowę państwa, odpowiedzialność polityczna rządu przed izbą pierwszą parlamentu. <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem.</p> <p><i>W przypadku aspektów 1. i 3. dany aspekt uznaje się za wypełniony w sposób pełny wówczas, gdy zdający zrealizował min. 75% wskazanych w nim treści.</i></p>	
<p>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 PKT</p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <p><u>lub</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.</p>	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p>
<p>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 PKT</p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) 	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p>

<p><u>lub</u> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III).</p> <p>5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.</p>	<p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>
	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.</p>
<p>0 PKT Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I.</p> <p>5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.</p>	<p>Przy pracy o wartości merytorycznej 0 pkt, nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.</p>

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

Temat 2.

Od postępowania przygotowawczego do kasacji – przedstaw zasady, strony i możliwy przebieg postępowania karnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.p.)</p> <p>VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.</p>	<p>30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:</p> <p>2) wyjaśnia, na czym polega praworządność i jakie zasady oraz instytucje stoją na jej straży;</p> <p>3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów;</p> <p>5) przedstawia różnicę między sędziami a ławnikami.</p> <p>31. Sądy i Trybunały. Zdający:</p> <p>3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa.</p> <p>33. Prawo karne. Zdający:</p> <p>1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności);</p> <p>2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego;</p> <p>3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi;</p> <p>4) podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych.</p> <p>35. Obywatel wobec prawa. Zdający:</p> <p>2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach.</p> <p>(IV z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:</p> <p>2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanostwo prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania;</p> <p>6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji;</p> <p>7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa;</p> <p>8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru).</p> <p>(IV z.p.) 3. Bezpieczeństwo. Zdający:</p> <p>1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji;</p> <p>2) przedstawia uprawnienia policjantów i innych służb porządkowych; rozpoznaje przejawy ich naruszania.</p> <p>(III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający:</p> <p>1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.</p>
---	--

Zasady oceniania

<p>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 PKT</p> <p>Zdający w pełni scharakteryzował:</p> <p>1) zasady postępowania karnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawił zasady: nie ma przestępstwa bez ustawy, nie ma przestępstwa bez winy (ewentualnie, zamiast wymienionych: nie ma winy bez prawa), nikt nie może być zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo, prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego; – wyjaśnił, że oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć; – <i>zauważył brak prawa precedensowego (sąd karny rozstrzyga samodzielnie zagadnienia faktyczne i prawne oraz nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu);</i> – zauważył, że organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia – o czyn ścigany z urzędu; <p>2) postępowanie przygotowawcze:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnił fazę przed postawieniem zarzutu – ustalenie, czy doszło do popełnienia przestępstwa, i kto je popełnił; – przedstawił strony: podejrzanego i pokrzywdzonego; – przedstawił nadzorcze uprawnienia prokuratora – możliwość wydawania postanowień i zarządzeń; – przedstawił uprawnienia policji; – przedstawił cel postępowania – w toku śledztwa (po upewnieniu się, że doszło do popełnienia czynu zabronionego) ustalenie sprawcy, zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu; – przedstawił rodzaje postępowania: dochodzenie lub śledztwo (głównie w sprawach właściwych dla sądu okręgowego); – zauważył możliwość mediacji; <p>3) postępowanie sądowe przed sądem I instancji (rejonowym lub okręgowym):</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawił kwestię wniesienia aktu oskarżenia – wniesienie przez pokrzywdzonego (jako oskarżyciela prywatnego) lub przez oskarżyciela publicznego (prokuratora); – zauważył kwestię przygotowania do rozprawy głównej; – wyjaśnił rolę oskarżyciela posiłkowego w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego; – przedstawił stronę oskarżonego (oskarżony i obrońca) oraz udział w postępowaniu osób niebędących stronami, np. 	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p>
---	--

<p>świadczenie, wskazał na możliwość udziału pełnomocnika strony innej niż oskarżony;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawił skład orzekający: na ogół sędzia lub sędzia i dwóch ławników oraz przewod sądowy, głosy stron i wyrokowanie; – <i>wyjaśnił kwestię wydawania orzeczeń innych niż wyrok oraz sprawę wyroku bez rozprawy (postępowanie nakazowe);</i> <p>4) środki odwoławcze i zaskarżenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawił możliwość wniesienia apelacji od wyroku rozpatrywanej przez sąd II instancji (okręgowy lub apelacyjny); – <i>przedstawił możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie rozpatrywane przez sąd II instancji (okręgowy lub apelacyjny);</i> – przedstawił warunki wniesienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia do Izby Karnej Sądu Najwyższego, ze szczególnym uwzględnieniem kasacji. <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym oraz wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem.</p> <p><i>Kursywą zaznaczono kwestie niekonieczne do uznania danego aspektu za spełniony w sposób pełny. Ich realizacja przez zdającego może kompensować braki w zagadnieniach uznanych za obowiązkowe.</i></p>	
<p>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 PKT</p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <p><u>lub</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem; ustosunkował się do oceny autora.</p>	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p>

<p>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 PKT</p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <p><u>lub</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). <p>5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.</p>	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>
	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.</p>
<p>0 PKT</p> <p>Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I.</p> <p>5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.</p>	<p>Przy pracy o wartości merytorycznej 0 pkt, nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.</p>

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

Temat 3.

Scharakteryzuj działania w celu wygaszania konfliktów i ograniczenia ich skutków podejmowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych w ostatnim trzydziestoleciu, uwzględniając kompetencje jej organów i aktywność Rzeczypospolitej Polskiej w tym zakresie.

<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.</p>	<p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami; 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 2) ocenia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze dla systemu ochrony praw człowieka na świecie. 39. Polska polityka zagraniczna. Zdający: 2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach). 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, <i>pacta sunt servanda</i>); 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami; 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu; 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna); 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz</p>
--	--

	<p>Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców);</p> <p>4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu.</p> <p>44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający:</p> <p>4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.</p> <p>(III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający:</p> <p>2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych.</p> <p>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający:</p> <p>1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe;</p> <p>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.</p> <p>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Zdający:</p> <p>5) ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie.</p>
--	--

Zasady oceniania

<p>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 PKT</p> <p>Zdający w pełni scharakteryzował:</p> <p>1) organy ONZ dysponujące kompetencjami w celu wygaszania konfliktów i ograniczenia ich skutków:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podał skład Rady Bezpieczeństwa: 5 członków stałych (USA, Rosja, Chiny, Wielka Brytania, Francja, prawo weta członków stałych) i 10 wybieranych przez Zgromadzenie Ogólne na 2 lata; wykazał, że to na tym organie ciąży główna odpowiedzialność za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie (uprawnienia z Karty Narodów Zjednoczonych w sprawie rozstrzygania sporów, wprowadzania sankcji ekonomicznych, dyplomatycznych i militarnych – użycie sił zbrojnych); stwierdził, że rezolucje Rady Bezpieczeństwa mają moc prawnie wiążącą dla państw, a podejmuje je ona większością 9/15; – stwierdził, że Sekretarz Generalny ONZ jest wybierany na 5-letnią kadencję przez Zgromadzenie Ogólne na wniosek Rady Bezpieczeństwa (obecnie jest nim A. Guterres); wskazał, że do jego uprawnień należy m.in. pośrednictwo w sporach międzynarodowych oraz nadzór nad przestrzeganiem praw człowieka i akcjami humanitarnymi; zauważył, że w ramach Sekretariatu ONZ funkcjonuje Departament Spraw Politycznych oraz Departament ds. Operacji Pokojowych; – podał skład Zgromadzenia Ogólnego (reprezentowane w nim każde państwo członkowskie ONZ); wykazał istotność 	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p>
--	---

Pierwszego Komitetu, w którego kompetencji są sprawy rozbrojenia i bezpieczeństwa międzynarodowego; wskazał, że Zgromadzenie Ogólne uczestniczy w wyborze dwóch wskazanych wyżej organów, a jego uchwały – podejmowane 2/3 głosów – mają wobec państw członkowskich formę zaleceń; istotne z punktu widzenia tematu możliwości tego organu to: zalecenia dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, zawieszenie w korzystaniu z praw i przywilejów członkowskich oraz wykluczenie państwa członkowskiego);

2) misje pokojowe ONZ:

- wyjaśnił charakter misji wymuszania pokoju (z użyciem środków przymusu i z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa) i misji utrzymania pokoju, wskazując na Departament Operacji Pokojowych;
- przedstawił skład misji pokojowych: personel wojskowy, policyjny i cywilny oraz zasady, jakimi się kierują: bezstronność, zgoda stron konfliktu, zakaz użycia siły poza przypadkami obrony własnej oraz w obronie mandatu misji;
- przedstawił dziedziny działań misji pokojowych: ochrona ludności cywilnej i sprawy tej ludności, oczyszczanie pól minowych, wsparcie dla rządów prawa, organizacji wyborów i reformy sektora bezpieczeństwa, rozbrojenie, demobilizacja i reintegracja kombatanów ze społeczeństwem;
- wskazał misje utrzymania pokoju w Europie: w Kosowie (UNMIK); inne, już zakończone: np. UNPROFOR (b. Jugosławia), UNMIBH (BiH);
- wskazał misje utrzymania pokoju w Azji: w związku z konfliktem indyjsko-pakistańskim (UNMOGIP), grecko-tureckim na Cyprze (UNFICYP), izraelsko-palestyńskim (UNTSO) oraz w Libanie (UNFIL); inne, już zakończone: np. UNOMIG (Gruzja), UNMOT (Tadżykistan), UNTAET (Timor Wschodni);
- wskazał misje utrzymania pokoju w Afryce: w kwestii Sahary Zachodniej (MINURSO), DRK (MONUSCO), Liberii (UNMIL), WKS (UNOCI), Sudanu Południowego (UNMISS), Sudanu (UNISFA); inne, już zakończone: np. UNAVEM (Angola), UNOMSIL i UNAMSIL (Sierra Leone); UNMEE (Etiopia i Erytrea);

3) inną działalność ONZ w kwestii wygaszania konfliktów i ograniczenia ich skutków:

- przedstawił możliwość działań ONZ w zakresie zapobiegania konfliktom i tworzenia pokoju, wskazując „dobre biura”, rolę dyplomacji oraz Departamentu Spraw Politycznych;
- przedstawił możliwość działań ONZ w zakresie misji politycznych i misji budowania pokoju (wzmacnianie administracji państwa, rozwój kraju dla długotrwałego pokoju), wskazując rolę Komisji Budowania Pokoju oraz podając przykłady misji, np. UNAMI (Irak), UNIPSIL (Sierra Leone);

– przedstawił kwestię rozliczenia zbrodni ludobójstwa, przeciwko ludzkości i wojennych, uwzględniając Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy (skazano 61 osób, głównie Hutu) lub Międzynarodowy Trybunał Karny dla b. Jugosławii (np. sprawa S. Miloševića; uznanie R. Karadžicia za winnego zbrodni przeciwko ludzkości i orzeczenie kary dożywotniego pozbawienia wolności); wskazał funkcjonowanie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze (na podstawie Statutu Rzymskiego, rozpoczął funkcjonowanie z początkiem drugiej połowy 2002 r. i sędzi osoby odpowiedzialne za zbrodnie popełnione po tym terminie; od 2015 r. jednym z sędziów jest obywatel Polski, prof. P. Hofmański);

– przedstawił funkcjonowanie Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR), wskazał, że organ ten przewodzi i koordynuje międzynarodowymi działaniami mającymi na celu ochronę uchodźców i rozwiązywanie ich problemów;

4) udział Polski w działalności ONZ w kwestii wygaszania konfliktów i ograniczenia ich skutków:

– wskazał, że Polska w sposób znaczący uczestniczyła w operacjach pokojowych ONZ, np. na Bliskim Wschodzie: UNIKOM (Irak/Kuwejt), UNDOF (Wzgórza Golan) i UNIFR (południowy Liban) oraz w b. Jugosławii: UNCRO (Chorwacja), UNMIBH (Bośnia i Hercegowina), UNMIK (Kosowo), a obecnie w Afryce (np. UNMIL w Liberii);

– wskazał na pełnione przez Polaków funkcje w misjach, np. gen. B. Lzydorczyk jako szef UNMOT-u w Tadżykistanie;

– wskazał udział Polski w niektórych operacjach NATO mających mandat ONZ, np. IFOR i SFOR (Bośnia i Hercegowina, rezolucja 1031 z 1995 r.), KFOR (Kosowo, rezolucja 1244 z 1999 r.), ISAF (Afganistan, rezolucja 1386 z 2001 r.);

– zauważył, że Polska dwukrotnie (w latach 90. XX wieku i ostatnio – do 2019 r.) pełniła funkcję niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ;

– wskazał, że T. Mazowiecki działał jako Specjalny Sprawozdawca Komisji Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych w byłej Jugosławii w latach 90. XX wieku;

– zauważył, że od 1995 r. w Warszawie działa Ośrodek Informacji ONZ, który odpowiada za popularyzowanie wiedzy o organizacji, oraz że w Polsce odbywały się konferencje ONZ.

5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem.

W przypadku aspektów 2., 3. i 4. dany aspekt uznaje się za wypełniony w sposób pełny wówczas, gdy zdający zrealizował min. 75% wskazanych w nim treści.

<p>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 PKT</p> <p>Zdający: – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III).</p> <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.</p>	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p>
<p>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 PKT</p> <p>Zdający: – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III).</p> <p>5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.</p>	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>
	<p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p>

	<p>SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.</p>
<p>0 PKT Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I.</p> <p>5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.</p>	<p>Przy pracy o wartości merytorycznej 0 pkt, nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.</p>

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.